

Характеристика діагностичних методик у педагогічній діяльності вчителя фізичної культури

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. Навчання та виховання в загальноосвітній школі передбачає покращення педагогічного вивчення протягом усього періоду навчання, виявлення їхніх інтересів та нахилів, а також своєчасне визначення причин відставання в навчанні й недоліків у поведінці окремих школярів, вибір найбільш ефективних шляхів усунення цих явищ. При цьому порівняння педагогічної діяльності з даними особистості учня можливе лише за умови, що педагог добре знає не лише кожного школяра, але й колектив класу, у якому той формується, сутність впливу колективу на особистість кожного учня окремо в зіставленні впливу всієї громадської системи виховання.

Кожен учитель повинен уміти сам достовірно та доказово оцінювати як свою навчально-виховну діяльність, так і взаємообумовлену навчально-пізнавальну діяльність учнів і вміти на цій основі вести аргументовану й доказову розмову про сутність ефективності та результативності педагогічного процесу. Однак традиційні способи оцінки, що існують у системі освіти, потребують доповнення об'єктивними діагностичними методиками.

Проблема об'єктивної діагностики актуальна не лише для практиків, але й для теоретиків педагогічного процесу. Аналіз літературних джерел [1, 2, 3] свідчить, що на сьогодні навряд чи можна говорити про повну сформованість педагогічної діагностики як самостійного наукового напрямку. Велика кількість невирішених питань породила значну чисельність локальних досліджень, часто не об'єднаних єдиною кінцевою метою й загальним дослідницьким задумом, а також таких, які не торкаються, як правило, концептуальної сторони проблеми. Висновки та рекомендації цих праць часто мають доволі суперечливий характер.

Завдання дослідження – виявити найбільш розповсюджені діагностичні методики вчителя фізичної культури.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проведене анкетування дає можливість констатувати, що вчителі так чи інакше слідкують за розвитком учнів, засвоєнням знань, умінь та навичок. Тому має йтися про те, як доцільно організувати роботу, яка вже ведеться, щоб вона дала найкращий результат для підвищення якості педагогічного процесу.

Аналіз діагностичної діяльності вчителів фізичної культури дає підстави для висновку, що методами отримання інформації, які найчастіше використовуються, є спостереження, тестування й опитування. Вивчення методик, застосовуваних у навчальному процесі, показало, що в роботі використано найрізноманітніші діагностичні методики, при цьому їх кількість (оцінювалося для одного педагога) варіюється від 11 до 34.

На основі аналізу науково-методичної літератури та результатів анкетування сформовано систему діагностичних методик, яку використовували в практичній діяльності вчителя фізичної культури (табл. 1).

Таблиця 1

Діагностичні методики, які застосовуються в педагогічній діяльності вчителів фізичної культури

Спрямованість методики	Назва методики
Діагностика цільового компонента педагогічного процесу	Оцінка формулювання цілей навчання
Діагностика індивідуальних особливостей учнів, які лімітують педагогічний процес	Коректурна таблиця Анфімова Властивості нервової системи
Діагностика мотивів занять фізичними вправами	Методика самооцінки мотивації навчальної діяльності

	учнів Методика самопочуття, активність, настроїв
Діагностика міжособистісних узаємин	Метод соціометрії Методика РенеЖиля
Діагностика якості формування рухових умінь та знань	Виявлення помилок Усвідомленість знань
Діагностика фізичного розвитку	Соматометричні величини Фізіометричні величини Соматоскопічні величини Антропометричні індекси; визначення біологічного віку дитини
Діагностика рівня розвитку фізичних якостей учнів	Державні тести й нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України Тестування за системою "Гарт" Система загальноєвропейських тестів "Юрофіт"
Діагностика функціонального стану серцево-судинної системи дітей	Визначення ЧСС Вимірювання артеріального тиску
Діагностика функціонального стану дихальної системи дітей	Проба Штанге Проба Генчі
Діагностика фізичної працездатності	Проба Руф'є Гарвардський тест
Діагностика стану фізичного здоров'я	Методика Г. Л. Апанасенка

Виділені методики передбачалися також для виконання в процесі педагогічної практики студентами 3–4 курсів інституту фізичної культури та здоров'я Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Результати дослідження свідчать, що вчителі фізичної культури в процесі фізичного виховання учнів застосовують досить різноманітні діагностичні методик. Їх можна класифікувати на групи: діагностика цільового компонента педагогічного процесу, мотивів занять фізичними вправами, міжособистісних узаємин, формування знань та рухових умінь, фізичного розвитку, розвитку фізичних якостей, функціонального стану серцево-судинної системи, функціонального стану дихальної системи, фізичної працездатності, стану фізичного здоров'я.

Систематичність застосування діагностичних методик у навчально-виховному процесі досить різна (табл. 2).

Аналіз застосування методик фахівцями показав, що, залежно від систематичності застосування, мають місце три умовні групи діагностичних методик. Група "одноразових" методик призначена для діагностики достатньо стабільних індивідуальних властивостей учнів, які лімітують навчально-виховний процес; цільового компонента педагогічного процесу (ступені досягнення педагогічної цілі). "Багаторазові" методики спрямовані на діагностику соціально-психологічних властивостей учнів, ступеня розвитку й вихованості школярів, а також змістовного (навчальна інформація та матеріал, для засвоєння яких створюється педагогічна система) та операційно-діяльнісного (засоби, форми й методи педагогічних впливів) компонентів. До групи "систематичних" відносять методики, призначені для оцінки формуючих в учнів знань, умінь і навичок, оцінки рівня розвитку фізичних якостей та функціонального стану серцево-судинної й дихальної систем організму, комплексного визначення фізичного здоров'я. Ці факти дають змогу вважати об'єктами практичної педагогічної діагностики учня й окремі компоненти педагогічного процесу.

Таблиця 2

Систематичність застосування діагностичних методик у педагогічній діяльності вчителів фізичної культури

Спрямованість методики	Назва методики	Рейтинг
Діагностика цільового компонента педагогічного процесу	Оцінка формулювання цілей навчання	10
Діагностика індивідуальних особливостей учнів, що лімітують педагогічний процес	Коректурна проба Анфімова	18
	Властивості нервової системи	13
Діагностика мотивів занять фізичними вправами	Методика самооцінки мотивації навчальної діяльності учнів	9

	Методика самопочуття, активність, настроїв	19
Діагностика міжособистісних узаємин	Метод соціометрії	21
	Методика РенеЖиля	22
Діагностика якості формування рухових умінь та знань	Виявлення помилок	6
	Усвідомленість знань	15
Діагностика фізичного розвитку	Соматометричні величини	4
	Фізіометричні величини	11
	Соматоскопічні величини	16
	Антропометричні індекси	5
	Визначення біологічного віку дитини	23
Діагностика рівня розвитку фізичних якостей учнів	Державні тести й нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України	1
	Тестування за системою "Гарт"	2
	Система загальноєвропейських тестів "Юрофіт"	24
Діагностика функціонального стану серцево-судинної системи дітей	Визначення ЧСС	3
	Вимірювання артеріального тиску	14
Діагностика функціонального стану дихальної системи дітей	Проба Штанге	7
	Проба Генчі	8
Діагностика фізичної працездатності	Проба Руф'є	17
	Гарвардський тест	20
Діагностика стану фізичного здоров'я	Методика Г. Л. Апанасенка	12

Водночас оцінювали ефективність методик за такими критеріями: практичність, зручність використання в повсякденній діяльності (доступний опис методики, відсутність необхідності використання допоміжного обладнання та оснащення, простота й швидкість обробки отриманих результатів), прогностична цінність (результати діагностування можуть використовуватися в професійній діяльності для вирішення практичних проблем), наявність ефективних зовнішніх критеріїв (критерії, із якими можна було б зіставити результати тестування) (табл. 3).

Отже, за показниками практичності найвищі бали набрали такі методики: коректурна проба Анфімова, самопочуття, активність, настроїв, соматометричні вимірювання, антропометричні індекси, Державні тести й нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України, тестування за системою "Гарт". Із погляду прогностичності найвище оцінені методика самооцінки мотивації навчальної діяльності учнів, метод соціометрії, методика Рене Жиля, оцінка формулювання цілей навчання, виявлення помилок, усвідомлення знань. За показниками ефективності критеріїв вищі бали отримали коректурна проба Анфімова, виявлення помилок, соматометричні та фізіометричні виміри, антропометричні індекси. Найгірші показники за всіма критеріями оцінки діагностичних методик отримали стоматоскопічні вимірювання, визначення біологічного віку дитини, система загальноєвропейських тестів "Юрофіт", Гарвардський тест, методика Г. Л. Апанасенка. Можна припустити, що застосування зазначених методик у фізичному вихованні учнів супроводжується певними труднощами. Розглядаючи практичність як показник реальних можливостей проведення діагностичних заходів, а прогностичну цінність – як потребу в тій чи іншій діагностичній інформації, дані таблиці дають підставу зробити висновок про доцільність застосування діагностичних методик у фізичному вихованні школярів.

Таблиця 3

Доцільність окремих діагностичних напрямів у межах предмета "Фізична культура"

Назва методики	Практичність	Прогностичність	Ефективність критеріїв
Оцінка формулювання цілей навчання	3,2	3,4	3,2
Коректурна проба Анфімова	3,7	2,4	3,8
Властивості нервової системи	3,1	2,7	3,2
Методика самооцінки мотивації навчальної діяльності учнів	3,3	3,8	3,4
Методика самопочуття, активність,	3,5	2,4	3,2

настрій			
Метод соціометрії	2,3	3,9	3,1
Методика Рене Жиля	2,2	3,7	3,3
Виявлення помилок	3,0	4,1	3,7
Усвідомленість знань	2,9	3,6	2,8
Соматометричні величини	3,8	2,4	4,2
Фізіометричні величини	2,6	2,4	3,9
Соматоскопічні величини	1,8	2,9	3,0
Антропометричні індекси	3,8	3,0	4,2
Визначення біологічного віку дитини	1,4	1,7	1,2
Державні тести й нормативи оцінки фізичної підготовленості населення України	3,8	3,4	4,1
Тестування за системою "Гарт"	3,5	3,3	2,9
Система загальноєвропейських тестів "Юрофіт"	2,7	2,9	2,4
Визначення ЧСС	4,1	3,5	4,0
Вимірювання артеріального тиску	3,8	3,1	3,8
Проба Штанге	3,9	3,1	3,4
Проба Генчі	3,8	3,2	3,6
Проба Руф'є	2,7	2,9	2,2
Гарвардський тест	2,3	2,1	1,8
Методика Г. Л. Апанасенка	2,6	3,5	2,8

Висновки й перспективи подальших досліджень. Діагностичні методики, залежно від доцільності вивчення компонентів педагогічної системи, поділяються на три умовні групи (одноразові, багаторазові та систематичні). Група "одноразових" методик призначена для діагностики достатньо стабільних індивідуальних властивостей учнів, які лімітують навчально-виховний процес. "Багаторазові" методики спрямовані на діагностику соціально-психологічних властивостей школярів, ступеня їх розвитку та вихованості. До групи "систематичних" належать методики, призначені для оцінки формуючих в учнів знань, умінь і навичок, рівня розвитку фізичних якостей та функціонального стану серцево-судинної й дихальної систем організму, комплексного визначення фізичного здоров'я.

Література

1. Голубез Н. К. Введение в диагностику воспитания / Н. К. Голубез, Б. П. Битинас. – М. : Педагогика, 1989. – 159 с.
2. Наумчик В. І. Професійна підготовка майбутніх вчителів фізичної культури в процесі самостійної роботи зі спортивних ігор : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / В. І. Наумчик ; Терноп. держ. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2002. – 20 с.
3. Приймак М. М. Маркетингова діяльність вищих навчальних закладів фізкультурного профілю у системі кадрового забезпечення сфери фізичної культури і спорту України : автореф. дис... канд. наук з фіз. вих. і спорту : 24.00.02 / М. М. Приймак ; Нац. ун-т фіз. культури і спорту України. – К., 2003. – 17 с.

Анотації

Діагностичні методики вчителя фізичної культури поділяються на три умовні групи (одноразові, багаторазові та систематичні). Група "одноразових" методик призначена для діагностики достатньо стабільних індивідуальних властивостей учнів, що лімітують навчально-виховний процес. "Багаторазові" методики спрямовані на діагностику соціально-психологічних властивостей школярів, ступеня їх розвитку та вихованості. До групи "систематичних" належать методики, призначені для оцінки формуючих в учнів знань, умінь і навичок, оцінки рівня розвитку фізичних якостей та здоров'я.

Ключові слова: педагогічна діагностика, учитель фізичної культури, професійна діяльність, діагностичні методики.

Георгій Гац, Анатолій Цьось. Характеристика диагностических методик в педагогической деятельности учителя физической культуры. *Диагностические методики учителя физической культуры делятся на три условные группы (одноразовые, многократные и систематические). Группа "одноразовых" методик предназначена для диагностики достаточно стабильных индивидуальных свойств учащихся, лимитирующих учебно-воспитательный процесс. "Многократные" методики направлены на диагностику социально-психологических свойств школьников, степени их развития и воспитанности. У группе "систе-*

матических” относятся методики, предназначенные для оценки формирующих у учащихся знаний, умений и навыков, оценки уровня развития физических качеств и здоровья.

Ключевые слова: педагогическая диагностика, учитель физической культуры, профессиональная деятельность, диагностические методики.

Heorhii Hats, Anatolii Tsios. The Characteristics of Diagnostic Methods in Pedagogical Activity of Physical Education Teacher. Diagnostic methods of physical education teacher can be divided into three groups (one-time, multiple and systematic). One-time methods are used for diagnosis of stable individual students' characteristics. Multiple methods are intended to make diagnosis of students' socio-psychological qualities, its development and education level. Systematic are methods aiming to evaluate students' knowledge, skills, level of physical development and health.

Key words: pedagogical diagnostics, physical education teacher, professional activity, diagnostic methods.